

Autostereotyp Polaka

Opracował
Jan Kujawski

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku

Wyróżniająca Jakość Badań

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W skrócie

- Więcej niż dziewięciu na dziesięciu ankietowanych (92%) podało przynajmniej jedną cechę charakterystyczną dla typowego Polaka.
- Badani najczęściej określają Polaków mianem pracowitych. Cecha ta pojawiła się w odpowiedziach blisko jednej trzeciej respondentów (30%).
- Inne często wymieniane przez badanych cechy charakterystyczne dla typowego Polaka to: malkontenctwo, brak poczucia humoru i smutek (15%), patriotyzm, dbałość o dobro ojczyzny (11%), a także przedsiębiorczość, dążenie do wyznaczonych celów, ambicja, spryt i oszczędność (11%).

W majowym badaniu¹ postanowiliśmy sprawdzić, jaki obraz samych siebie mają Polacy. Czy widzimy siebie w jasnych czy ciemnych barwach? Podobne badanie ostatni raz przeprowadziliśmy w CBOS ponad dekadę temu².

JAK POSTRZEGAMY SIEBIE?

Zdecydowana większość ankietowanych (92%) podała jakieś cechy typowego Polaka. Najczęściej wymienianą cechą była – podobnie jak w naszym poprzednim badaniu – pracowitość. Pojawiła się ona w odpowiedziach blisko jednej trzeciej respondentów (30%). Na drugim miejscu wśród cech charakterystycznych dla typowego Polaka znalazły się malkontenctwo, brak poczucia humoru oraz smutek (15%). Polacy postrzegają siebie także jako ludzi dbających o dobro ojczyzny, patriotów, którym interes własnego kraju nie jest obojętny (11%). Do swoich mocnych stron zaliczają również przedsiębiorczość, dążenie do wyznaczonych celów, ambicję, spryt i oszczędność (11%). Inne spośród wymienianych przez badanych zalet to dobroduszość, wrażliwość oraz bycie pomocnym (10%).

Wśród pozostałych charakterystyk Polaków, które możemy uznać za pozytywne, pojawiły się takie, w których podkreślano, że Polacy są godni zaufania, solidni i rzetelni oraz gościnni (po 7%). Nieco rzadziej badani deklarowali, że nasi rodacy są sympatyczni, mili, uprzejmi, życzliwi, towarzyscy oraz kulturalni (5%). Zdaniem czterech na stu ankietowanych (4%) Polacy są inteligentni, wykształceni, mądrzy, zdolni i utalentowani.

Jeżeli chodzi o negatywne wyróżniki naszych rodaków, najczęściej wymienianymi cechami były z jednej strony te związane z samolubnością, egoizmem, brakiem kultury, zazdrością czy, generalnie, byciem niesympatycznym (8%), z drugiej zaś – te dotyczące mściwości, okrucieństwa, stosowania przemocy czy zawiści (8%). Nieco rzadziej respondenci wskazywali takie określenia jak brak poszanowania prawa, cwaniactwo, a także epitety w rodzaju: złodziej, oszust, bandzior (5%).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (433) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 7 do 17 maja 2026 roku na próbie liczącej 1041 osób (w tym: 63,6% metodą CAPI, 19,4% – CATI i 17,0% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

² Zob. komunikat CBOS „Autoportret Polaków i postrzegany dystans kulturowy wobec sąsiadów”, wrzesień 2015 (oprac. M. Omyła-Rudzka).

Podobnie często badani określali Polaków mianem nieufnych bądź podejrzliwych (5%). Nieznacznie rzadziej w odpowiedziach respondentów pojawiały się cechy takie jak kłótniowość, awanturnictwo czy konfliktowość (4%). W deklaracjach trzech na stu ankietowanych (3%) znalazła się również roszczeniowość. Zdaniem podobnej liczby respondentów Polacy są chciwi, chytry, zachłanni, wyrachowani, skąpi i cechuje ich szeroko pojęty materializm (3%), a ponadto ulegają manipulacji władzy i propagandzie (3%).

Wśród pozytywnych cech Polaków, jakie sporadycznie pojawiały się w odpowiedziach badanych, wyróżnić możemy poczucie humoru, bycie radosnym, wesołym i pogodnym (2%), a także umiejętność pracy w zespole, otwartość, bycie ugodowym, tolerancyjnym i mało konfliktowym (2%). Ankietowani deklarowali również, że Polaków charakteryzuje odwaga, waleczność, bohaterskość i bojowość (2%), a także nadmierna emocjonalność, żywiołowość, „bycie narwanym” (2%). Niekiedy podkreślano zdyscyplinowanie i zdolności organizacyjne Polaków (1%), ich kreatywność, twórczy charakter, artystyczną duszę (1%).

CBOS

RYS. 1. Jak Pan(i) sądzi, jaki jest typowy Polak? Z jakimi cechami się Panu(i) kojarzy?

CECHY WYMIENIANE PRZEZ CO NAJMNIEJ 1% BADANYCH

Negatywne cechy Polaków, jakie wymieniano sporadycznie to nieuczciwość, fałszywość, dwulicowość, nieszczerłość czy zdradliwość (2%), a także ignorancja, niedouczenie oraz głupota (2%). Z podobną częstością wskazywano rozmaite konotacje z alkoholem, najczęściej oznaczające nadmierną skłonność Polaków do spożywania tej substancji (2%), a także lenistwo (2%). Rzadziej wskazywano na zmienność, nieprzewidywalność, niepewność czy chwiejność jako cechy typowe dla

naszych rodaków (1%). Niekiedy badani określali Polaków mianem zarozumiałych, wywyższających się czy zadufanych w sobie (1%). Zdarzało się, że ankietowani deklarowali, iż naszych rodaków cechuje brak zaangażowania w sprawy kraju (1%). Czasami w wypowiedziach respondentów pojawiały się dość ogólnikowe negatywne skojarzenia, w których określano Polaków mianem złych, beznadziejnych itp. (1%).

Nieco częściej niż podczas poprzedniego pomiaru łączono Polaków z nacjonalizmem, szowinizmem czy brakiem tolerancji (3%). W obrazie typowych rodaków pojawiły się również odniesienia do bieżącej polityki (2%) – najczęściej podkreślano w nich fakt wyraźnej politycznej polaryzacji społeczeństwa („Polacy są bardzo podzieleni”).

W pojedynczych wypowiedziach Polacy określani byli także mianem zastraszonego lub zniewolonego (1%). Podobnie rzadko badani wskazywali na to, że nasi rodacy żyją w złych warunkach materialnych, są biedni (1%). Okazjonalnie wskazywano również na europejskość oraz otwartość na Zachód (1%), a także niezależność, indywidualizm oraz posiadanie własnego zdania (1%).

Nieco mniej niż jedna dziesiąta badanych nie potrafiła wskazać choćby jednej cechy charakterystycznej dla „typowego Polaka” (8%).

Biorąc pod uwagę wszystkie cechy pozytywne i negatywne można stwierdzić, że – w porównaniu z poprzednim badaniem – autoportret Polaków poprawił się. Wówczas swoje zalety dostrzegaliśmy z niemal taką samą częstością jak wady³. Obecnie cechy pozytywne wymieniło blisko sześciu na dziesięciu respondentów (59%), cechy negatywne – niespełna połowa spośród nich (47%), zaś nieco więcej niż jedna czwarta badanych (26%) – cechy neutralne.

Zdecydowana większość Polaków potrafi podać przynajmniej jedną cechę charakterystyczną dla naszej nacji. Z odpowiedzi respondentów – podobnie jak w ostatnim pomiarze realizowanym przed dekadą – wyłania się obraz Polaka jako „pracowitego malkontenta”.

Poza wspomnianą już pracowitością w poczet najczęściej wymienianych pozytywnych cech Polaków należy zaliczyć: patriotyzm, przedsiębiorczość, oszczędność, ambicję, dążenie do wyznaczonych celów, a także dobroduszość, wrażliwość i bycie pomocnym. Z kolei do negatywnych cech naszego wizerunku, poza wspomnianym już malkontenctwem, należy dodać samolubność, egoizm, brak kultury, zazdrość, bycie niesympatycznym, a także mściwość, okrucieństwo, skłonność do stosowania przemocy czy zawiść.

Te wszystkie cechy składają się na autostereotyp Polaka – warto zaznaczyć, że obraz ten uległ poprawie w porównaniu z poprzednim badaniem.

³ Zob. przyp. 2.

TABELA 1

		Jak Pan(i) sądzi, jaki jest typowy Polak? Z jakimi cechami się Panu(i) kojarzy?				Liczba osób
		Poztywne	Negatywne	Neutralne	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		59	47	26	8	1032
Płeć	Mężczyźni	57	49	25	9	491
	Kobiety	60	46	27	7	541
Wiek	18–24 lata	63	45	31	10	85
	25–34	64	44	35	5	148
	35–44	58	56	25	6	202
	45–54	55	56	27	6	188
	55–64	59	45	23	10	148
	65 lat i więcej	59	38	21	11	261
Miejsce zamieszkania	Wieś	56	43	21	11	412
	Miasto do 19 999	58	52	21	8	141
	20 000 – 99 999	53	48	30	8	199
	100 000 – 499 999	63	50	32	4	153
	500 000 i więcej mieszk.	74	51	34	3	126
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	60	32	24	13	102
	Zasadnicze zawodowe	56	36	20	12	225
	Średnie	57	47	24	8	382
	Wyższe	62	60	33	3	324
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	62	60	36	2	171
	Średni personel, technicy	61	64	16	3	48
	Pracownicy adm.-biurowi	51	59	31	6	71
	Pracownicy usług	61	43	19	5	74
	Robotnicy wykwalifikowani	53	42	21	13	109
	Robotnicy niewykwalifik.	57	41	20	14	39
	Rolnicy	56	26	12	15	33
	Pracujący na własny rach.	59	57	22	6	69
	Bezrobotni	63	51	21	2	20
	Emeryci	61	38	22	9	274
	Renciści	55	28	21	13	33
	Uczniowie i studenci	68	47	43	9	43
	Zajmujący się domem i inni	49	48	46	9	49
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	53	57	27	8	173
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	60	48	21	5	134
	sekt. pryw. poza rolnict.	61	53	28	7	275
	prywatnym gosp. rolnym	56	31	12	16	32
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	69	38	23	4	111
	Od 2000 do 2999 zł	60	41	23	9	157
	Od 3000 do 3999 zł	59	49	27	3	145
	Od 4000 do 5999 zł	61	52	28	8	176
	6000 zł i więcej	58	68	40	2	125
	Trudno powiedzieć	51	38	25	17	130
	Odmowa odpowiedzi	56	45	18	10	189
Ocena własnych war. mater.	Złe	64	45	18	7	46
	Średnie	58	39	22	12	326
	Dobre	59	52	28	6	661
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	55	38	21	15	51
	Raz w tygodniu	65	42	23	8	331
	1–2 razy w miesiącu	63	38	22	8	151
	Kilka razy w roku	53	54	26	7	250
	W ogóle nie uczestniczy	54	55	34	6	231
Poglądy polityczne	Lewica	57	55	31	5	242
	Centrum	57	49	26	6	293
	Prawica	64	41	26	7	327
	Trudno powiedzieć	54	43	20	19	132